

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ І
РЕАБІЛІТАЦІЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

ВИПУСК 15

РІВНЕ – 2024

**Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Рівне: ГО СОМ-ЦЕНТР, 2024. Випуск
15. 319с.**

У збірнику вміщено наукові праці вчених, аспірантів, вчителів-методистів, вчителів-новаторів, здобувачів вищої освіти галузі фізичної культури та спорту України

Збірник статей буде корисним для вчителів і викладачів фізичного виховання, спортсменів, усіх, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку фізичного виховання та спортивного тренування

Редакційна колегія:

кандидат педагогічних наук, професор Кіндрат В.К.
кандидат педагогічних наук, доцент Ковальський В.В.
доцент Кашуба А.А.
старший викладач Гоголь Т.В.

Відповідальність за інформаційну достовірність поданих матеріалів у наукових працях несуть автори публікацій

ЗМІСТ

Бутенко Т.В. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ФІТНЕС-ПРОГРАМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТУДЕНТОК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	7
Василюк В.М., Бунда М.М. РОЗВИТОК КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ 7-10 РОКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ТХЕКВОНДО.....	15
Василюк В.М., Кедич М.О. ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ДАНИХ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ СТРАТЕГІЙ ТРЕНУВАНЬ У СПОРТІ	21
Василюк В.М., Колодич В.О. СТРУКТУРА ТРЕНУВАЛЬНОГО ЦИКЛУ АМАТОРСЬКОЇ КОМАНДИ З ФТБОЛУ ВПРОДОВЖ ТРЕНУВАЛЬНОГО СЕЗОНУ.....	33
Василюк В.М., Сидор В.В. МОДЕРНІЗАЦІЯ КРИТЕРІВ ВІДБОРУ ДО ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ.....	43
Василюк В.М., Шуляк Ю.В. ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ НА РАННІЙ СТАДІЇ ПІДГОТОВКИ.....	53
Власюк Г.І. ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СПОРТІ.....	62
Гоголь Т.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕКЛАМИ У СПОРТІ ТА СПОРТИВНОМУ БІЗНЕСІ.....	71
Гоголь Т.В., Писарчук М.М. ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ.....	82
Давидюк І.В. ТЕХНОЛОГІЧНІ КРИТЕРІЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОЗДОРОВЧОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ.....	89

Кашуба А.А., Жульжик Н.А. РОЛЬ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З БАСКЕТБОЛУ У ПОКРАЩЕННІ ФІЗИЧНОГО СТАНУ УЧНІВ ЗОШ.....	99
Кашуба А.А., Королевич Д.С. ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ-ПОЧАТКІВЦІВ ЗАСОБАМИ ВОЛЕЙБОЛУ.....	103
Кашуба А.А., Нестерук М.С. ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНІКИ ГРИ У ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ.....	112
Кашуба А.А., Остаповець М.К. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ФУТБОЛІСТІВ-АМАТОРІВ...127	127
Кашуба А.А., Переходько М.С. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ У ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ.....	133
Кіндрат В.К., Чалій Л.В., Чалій А.І. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ФІЗИЧНОЮ АКТИВНІСТЮ ТА НАДЛИШКОВОЮ МАСОЮ.....	146
Кіндрат В.К., Кіндрат Н.П., Шеретюк В.М. ДО ПИТАННЯ СУЧАСНИХ ПРИНЦИПІВ КАРДІОРЕАБІЛІТАЦІЇ.....	160
Кіндрат П.В., Кіндрат Н.П., Какай Г.П. НАПРЯМКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	176
Ковальський В.В., Лесенчук О.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ З ФІЗИЧНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗЗСО.....	182
Ковальський В.В., Полюхович Є.М. ВДОСКОНАЛЕННЯ МОРФО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ В ПРОЦЕСІ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ.....	188

Панчук А.П., Дутчак В.В., Дутчак А.В. МЕТОДИКА ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК ДРУГОГО ЗРІЛОГО ВІКУ З ПЕРЕЛОМАМИ ХРЕБТА.....	191
Панчук А.П., Дутчак В.В., Дутчак О.В. ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ДИДАКТИЧНИХ КАЗОК НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ.....	199
Панчук А.П., Панчук І.В., Бражук М.І. ВПЛИВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА РІВЕНЬ СОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ.....	210
Панчук А.П., Панчук І.В., Проказюк О.Ю. ЗАЛУЧЕННЯ АТЛЕТІВ-ІНФЛЮЕНСЕРІВ ДО МАРЕТИНГОВИХ КАМПАНІЙ.....	223
Панчук А.П., Панчук І.В., Розумна В.В. ОСОБЛИВОСТІ ІСНУВАННЯ ФІТНЕС ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	232
Семенович С.В., Окерешко М.О. УДОСКОНАЛЕННЯ ШВИДКІСНО-СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗАСОБАМИ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ.....	239
Чалій Л.В. ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....	245
Чалій Л.В., Кирильчук М.В. ЗАСТУВАННЯ ПРОЕКТУВАННЯ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	255
Чалій Л.В., Рубель І.С. ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У 5-6 КЛАСАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ.....	272
Шелюк В.О., Боровик Т.В. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ СТРИБКІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	288

Ярмошук О.О., Дубовикова Т.М. ОПТИМІЗАЦІЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ПЛАВАННЯМ.....	298
Ярмошук О.О., Низелюк Б.В. МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФУТБОЛІСТІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	306
Ярмошук О.О., Синельник Б.О. АНАЛІЗ ТАКТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ У ФУТБОЛІ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРИ.....	312

Власюк Г.І., канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СПОРТІ

Анотація. У статті проведено огляд видів агресії у спорті. Розглянуто різні форми агресії: ворожа, інструментальна, негативна та позитивна, конструктивна та неконструктивна, злякисна та доброякісна. Проводиться порівняння понять: агресія та агресивність.

Ключові слова: агресія, агресивність, агресивна поведінка, спорт.

Постановка проблеми. Однією з проблем сучасного спорту є значне зростання агресивних проявів, що демонструються спортсменами під час змагальної діяльності. У теорії та методиці спорту нині пропонуються узагальнені поняття прояву «агресії». Спостережувану тенденцію щодо агресії слід розуміти як великою мірою суперечливу, яка потребує своєчасного науково-теоретичного пояснення. Особливо це стосується різного відношення у підході до агресії в теорії та практиці. Існуюча суперечність між практикою і теорією у розумінні сутності агресії є не тільки науково-теоретичною проблемою, а й проблемою науково-практичною, що вимагає свого вирішення в аспекті аналітичного обґрунтування та прикладного підтвердження. Експансія агресивної сфери, що спостерігається, у змагальній діяльності кваліфікованих спортсменів і пов'язана з цим постановка наукової проблеми потребує побудови міждисциплінарної концепції дослідження та її обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема прояву агресії та агресивності особливо актуальна для спорту. Спорт, з одного боку, розглядається як форма соціальної активності, яка дозволяє реалізувати агресивні потяги та не несе в собі соціального осуду та несхвалення, а з іншого боку, прояв агресії у спорті – це наслідок потреби у самоствердженні через прагнення до перемоги у боротьбі із самим собою та суперниками. Є ціла низка досліджень, де показано важливість стану агресивності спортсменів задля досягнення успіху у змагальній діяльності. Різні аспекти формування агресивності спортсменів та їх проявів у спорті

розкрито у працях Т. Кордубана, І.Скибицького, А. Осіцова, О. Фролової та ін.; психологічні аспекти агресивної поведінки у спорті розкрито у наукових доробках Дж. Рассела, Дж. Тененбаума та ін.

Мета дослідження. Розкрити поняття спортивної агресії та особливості її прояву.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «агресія» походить від латинського слова *adgradī*, яке буквально означає *gradus* – крок, *ad* – на, тобто, рухатися на», «наступати». У первісному сенсі бути агресивним означало «рухати у бік мети без зволікання, без страху і сумніву. Найближчими словами-родичами цього поняття є «прогрес» (рух уперед, розвиток) та «регрес» (рух назад) [2, с.39]. Саме слово «агресія» часто сприймається негативно, асоціюється з такими емоціями, як гнів, лютя, з мотивами образити будь-кого чи завдання шкоди.

Взагалі вважається, що агресія – це певна поведінка, спрямована на нанесення образ та ушкоджень іншим людям. Це може бути тимчасовий стан, у якому люди роблять активні дії, які завдають шкоди іншим [7, с.501].

Агресивністю ж називається особлива властивість особистості, що виявляється у готовності вирішення конфліктних ситуацій за допомогою агресивних дій [10, с.3]. Різниця понять агресії та агресивності веде до важливих наслідків: ні за всіма агресивними діями суб'єкта насправді стоїть агресивність особистості; і з іншого боку, агресивність людини не завжди проявляється у явно агресивних діях. Прояв (або не прояв) агресивності як особистісної властивості у певних актах поведінки, як агресивних діях, завжди є результатом складної взаємодії різноманітних чинників. Агресивність – це властивість особистості, що виражається у готовності до агресії. Значить, агресія – це певні дії, які завдають шкоди іншому об'єкту (іншій людині, живій істоті або неживим предметам) або самому собі, а агресивність це потенційна готовність до подібних дій, яка зумовлює сприйняття та інтерпретацію умов діяльності чи життєдіяльності відповідним чином. В цьому сенсі, очевидно можна говорити про потенційно агресивне сприйняття та потенційно агресивну інтерпретацію як

про стійку особистісну особливість світосприйняття світорозуміння. Зазначається, що у спортсменів набагато більш виражені такі риси, як конфліктність і агресивність у порівнянні з людьми, які не займаються спортом. У цьому чітко виражається стимулюючий вплив агресивності на спортивні перемоги [6, с.104].

Наукова класифікація визначає чотири різні типи агресивної поведінки:

1. Агресія як намір.
2. Агресія як тип поведінки.
3. Агресія, спрямована на все живе.
4. Агресія, виражена у нанесенні пошкоджень та образ [2, с.59].

Термін агресія часто застосовується для позначення насильницьких дій: це, так звана, ворожа агресія, головною метою якої є заподіяння страждань жертві. Негативними формами агресії є:

1. Ворожа.
2. Злоякісна.
3. Неконструктивна [2, с.60].

Як правило, ворожа агресія швидше може відноситись до емоційних особливостей спортсменів.

У той же час визнаються і форми позитивної агресії, такі як:

1. Інструментальна.
2. Доброякісна.
3. Конструктивна [2, с.149].

Найчастіше інструментальна агресія спостерігається в ігрових видах спорту, і вона може допомогти у отриманні стратегічної переваги у грі. Більшою мірою вона проявляється на високому професійному рівні спортсменів. Для досягнення спортивних перемог часто необхідно мати такі якості:

1. Висока агресивність.
2. Особливі емоції.
3. Впевненість у своїх силах.
4. Високий рівень запитів.

5. Максимальна потреба у досягненнях [3, с.57].

Прояви агресивності як риси особистості визначаються надмірною емоційною збудливістю, емоційною напругою або станом емоційної напруженості, що посилюється перебуванням в екстремальних умовах праці та життя. Агресивність підпорядковується своїм законам, які виявляються лише на рівні особистісних властивостей [3, с.96].

Важливим елементом у спортивній діяльності є прояв агресивної поведінки. Під терміном «агресія» більшість спортивних психологів мають на увазі напористу, атакуючу, домінуючу поведінку, яку необхідно спрямовувати в потрібне русло [3,с.250]. За своєю змагальною суттю спорт уже агресивний, оскільки спортсмени на змаганнях прагнуть обмежити прагнення інших до перемоги. Змагання – це відрегульована правилами агресивна поведінка, це агресивність, що виражається у соціально безпечній формі. Часто поняття «агресивність» замінюють поняттям «спортивна агресивність» [5, с. 137].

У сучасному спорті агресивні акти в основному розглядаються в поведінковому аспекті. Конкретна поведінка є наслідком функціонування психіки в конкретних умовах життєдіяльності, яка має свої специфічні прояви у кожній із трьох категорій психічних явищ – процесах, станах та властивостях. У рамках розглянутої проблеми це чітко не простежується, що відображається в термінології, яка використовується для опису агресивної поведінки.

Агресивні тенденції формуються у спортсмена задовго до того, як він починає займатися спортом. Агресивність у спорті можна розглядати у двох аспектах: позитивному та негативному. У позитивному значенні агресивність спортсмена визначається як характеристика, що означає наполегливість при подоланні перешкод та активність, яка необхідна для реалізації та досягнення поставлених цілей.

З негативного боку агресивність сприймається як безконтрольна поведінка спортсмена при досягненні своєї мети. Безконтрольна поведінка характеризується відсутністю поваги до

інших учасників процесу змагання, що супроводжується фізичним або словесним виразом. Безконтрольна поведінка не відповідає етичним вимогам, які притаманні спортивному середовищу. Існує думка, що будь-яке спортивне змагання є формою прояву агресивної поведінки, яка врегульована правилами та виражена у соціально-небезпечній формі. Часто альтернативним виразом поняття агресивність виступає «спортивна агресивність» [3, с. 267].

Таким чином, коли спортивні психологи обговорюють проблему агресивності загалом, вони мають на увазі те, що більшість людей називають «поганою» агресивністю. Крім того, не всі види «поганої» агресії є справді агресивними згідно з визначенням спортивних психологів. Те, що багато людей вважають прикладами «хорошої» агресивності у спорті (наприклад, атака від сітки в тенісі), спортивні психологи називають наполегливим виглядом поведінки. Це гра в рамках правил із високою інтенсивністю та бажанням перемогти, але без наміру завдати ушкодження супернику.

Психологи розрізняють два види агресивності – реактивну, або ворожу, та інструментальну. При ворожій агресивності головна мета полягає у нанесенні фізичної чи психологічної травми будь-кому [7, с.502].

Інструментальна агресивність має місце під час реалізації неагресивної мети. Наприклад, коли боксер наносить на думку суперника потужний удар, це дуже часто супроводжується травмою. Водночас подібна дія зазвичай є прикладом інструментальної агресивності: головна мета боксера – виграти поєдинок і, завдаючи шкоди супернику (набираючи очки за завдані удари або нокаутуючи суперника), він може досягти її. Якщо боксер притиснув суперника до канатів і навмисне бажає «покарати» суперника, завдаючи йому ударів у голову чи по корпусу, і свідомо намагаючись не закінчувати поєдинок, це класифікується як ворожа (реактивна) агресивність. При ворожій агресивності головна мета полягає в нанесенні супернику фізичної або психологічної травми, тоді як інструментальна агресивність має місце при реалізації неагресивної мети.

У спорті агресивність найчастіше буває інструментальною, наприклад: тренер баскетбольної команди бере «тайм-аут», коли гравець команди суперників приготувався виконати штрафні кидки, намагаючись таким чином викликати у нього психологічний дискомфорт (підвищений стан тривоги) та завадити точно пробити штрафні.

Фахівці в галузі спорту повинні чітко відрізнити прийнятну інструментальну агресивну поведінку від неприйнятної. Безперечно, що агресивність, як ворожа, так і інструментальна, включає намір завдати шкоди. Хоча для спорту характерна головним чином інструментальна агресивність, вона не завжди є прийнятною. Тому фахівці в галузі спорту повинні відрізнити прийнятну інструментальну агресивну поведінку від неприйнятної.

Агресивність можна виміряти за допомогою спеціальних методик та психологічних тестів, спеціально спрофільованих експериментальних ситуацій, у яких агресивність до іншої людини викликається штучно. Ці психологічні прийоми дозволяють визначити найпомітніші агресивні тенденції, які важко помітити при природньому спостереженні. Сучасна наука дозволяє ідентифікувати специфічний тип та спрямованість агресивної реакції. Управління агресивністю є одним із найважливіших завдань у всіх видах спорту, особливо у контактних.

На основі проведеного психологічного аналізу тренери мають зробити практичні висновки про правильний напрямок дій спортсменів та контролювати їхню агресивність. Спортсменів повинні навчитися проявляти агресивність суворо відповідно до правил змагань та загальноприйнятих норм поведінки, особливо в іграх проти сильніших суперників та при програші. Різним видам спорту притаманні різні можливості вияву агресії. В одних спортсмени можуть спробувати натиснути на опонента через виступи у ЗМІ (шахи, фігурне катання), в інших агресія – природній спосіб перемогти (безліч єдиноборств). У боксерів прояв агресії великою мірою залежить від засвоєного досвіду. Агресивність боксерів має більш цілеспрямований і точковий характер. Спортсмени-борці помірковано агресивні при міжособистісному

спілкуванні, мають здоровий ступінь честолюбства та самовпевненості, проте в особливо критичних ситуаціях можуть бути жорстокі та неврівноважені по відношенню до інших людей. При досягненні поставленої мети можуть жертвувати інтересами оточуючих. У спортсменів, які займаються греко-римською боротьбою, спостерігається виразність показника непрямой агресії, що означає, що спрямованість агресивної поведінки може ховатися або навіть не усвідомлюватись самим спортсменом [8, 150]. В рамках кожного виду спорту, навіть в умовах найбільш жорстко обмеженої можливості прояву спортивної агресії, до неї можна вдаватися більшою та меншою мірою.

З виразністю агресивності як особистісною рисою у спортсменів і проявом гніву як емоційним вираженням фундаментальної емоції, що супроводжує реакцію фрустрації, пов'язані заняття єдиноборствами. Виразність агресивності зростає під час переходу від спортивної спеціалізації з «аутоагресією» (коли відсутній контакт із суперником) до видів спорту, у яких наростає «жорсткий» контакт із суперником.

Головною причиною агресії та прояву негативних якостей у спортсменів (образи, розпач) є невміння гідно програвати. Ставлення до агресивності у спортсменів визначається дотриманням правил змагань та його доцільністю [9].

Безпосередній прояв агресивності в одних видах спорту може бути продуктивним, а в інших ситуаціях змагань або видах діяльності несвоєчасна, або не туди спрямована агресивність не тільки непродуктивна, а може бути і небажаною (руйнівною). Прикладом цього можуть бути легендарні «м'ясники» з футбольного клубу «Вімблдон», розформованого наприкінці минулого століття. Принципом тієї команди було просто зламати якнайбільше гравців команди суперника і, можливо, між іншим, забити гол [10, с.2].

Агресивна поведінка зустрічається абсолютно у всіх видах спорту, практично у будь-яких змаганнях відбувається зіткнення інтересів протиборчих сторін; там, де є жорсткий фізичний контакт, більшою мірою проявляється агресивна поведінка. Науковці

зазначають, що переважні види та об'єкти агресії зумовлює тип фізичного контакту між суперниками (відсутність контакту – непряма та вербальна на тренера та суддю; умовний контакт – вербальна та непряма на суперника; предметний контакт – вербальна на суперника та суддю; жорсткий контакт – фізична на суперника та суддю, повний контакт – фізична на суперника) [4, с.94].

Агресивна поведінка залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів і виникає у спортсменів в умовах тренувальної чи змагальної діяльності за принципом детермінізму. Соціальні та ситуативні детермінанти визначають зовнішні фактори, біологічні, психологічні та індивідуальні особливості спортсменів визначають внутрішні фактори.

У спорті виділяють дві форми агресивної поведінки. Внутрішньоспортивна – прояв нормативної агресії та зовнішньоспортивна – агресія, що порушує правила [3, с.106].

Спорт формує конструктивні форми агресивної поведінки спортсменів і представляє можливість для вираження агресивних почуттів, не завдаючи великої шкоди іншим людям [9].

Таким чином, агресія у спорті є засобом мобілізації функціональних можливостей спортсмена для досягнення конкретного результату, раціональною формою протистояння супернику.

У разі конкуренції агресія постає як засіб адаптації і самоствердження. Найбільш виражена вербальна агресія у юних спортсменів, виплеск негативних емоцій через крик, лайку, сварки їм більш характерні. Підкріплення сварки фізичною силою, спрямованою проти іншої людини, виокремлює фізичну агресію. Для юних спортсменів найменш характерний негативізм [1, с. 11].

Прояв агресивної поведінки та агресивних дій може стати одним із засобів, спрямованих на те, щоб зламати протидію суперника. Спортсмен є суб'єктом активних дій, незалежно атакує він чи захищає. Наявність імпульсу агресії є обов'язковою умовою спортивних змагань.

Порівняно з особами, які не займаються спортом, у спортсменів більш виражена агресивність, їм притаманна велика агресивність, як у поведінкових реакціях – фізичної, вербальної та непрямой агресії, так і в емоційних станах – негативізмі, роздратуванні, підозрливості, почуттях. Незалежно від спеціалізації, агресивніші спортсмени досягають успіхів у спорті, проте її специфіку обумовлює напрямок спортивної спеціалізації [13, с.7].

Висновки. У ході науково-теоретичного аналізу літературних джерел як вітчизняних, так і зарубіжних авторів виявлено, що проблема агресії відрізняється особливою специфікою в кожному окремому виді діяльності. Отже, при її вивченні потрібен спеціально орієнтований підхід, що враховує своєрідність конкретної ідентичності середовища. Агресія у спорті вивчається як один із факторів змагальної діяльності. Виявлено, що змагальна діяльність є відрегульованою правилами агресивною поведінкою спортсменів в умовах конфліктної або фруструючої ситуації. У ході діяльності спортсменів, незалежно від їхньої спеціалізації, відзначається прояв стану агресивності та вираження агресивних дій.

Список використаних джерел

1. Бузнік А. І. Мінімізація конфліктної взаємодії спортсменів у юнацьких збірних командах зі спортивних ігор : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт». Київ, 2002. 18 с
2. Дроздов О. Ю., Скок М. А. Проблеми агресивної поведінки особистості : навч. посіб.. Чернівці : ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2000. 225 с.
3. Клименко В. В. Психологія спорту: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2006. 432 с.
4. Олійник Н.А., Войтенко С.М. Психологічні особливості спортивної діяльності: монографія. Вінниця: ВНАУ, 2020. 240 с.
5. Сергієнко Л. П. Практикум з психології спорту : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фізич. виховання і спорту. Харків : ОВС, 2008. 256 с.

6. Скибицький І. Особливості формування агресивної поведінки спортсмена. Актуальні наукові дослідження в сучасному світі : зб. наук. праць [за матеріалами XIX Міжнародної наук. конф., 26-27 листопада 2016р., Переяслав-Хмельницький]. Переяслав-Хмельницький. 2016. Вып. 11(19). Ч. 3. С. 103–107.

7. Хорошуха М. Ф. До природи агресивності учнівської молоді (наприкладі юних спортсменів 13–16 років, які спеціалізуються в різних видах спорту). Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. № 3 (5). Київ : Університет «Україна», 2007. С. 500–509.

8. Цінарський В. Прояв агресії та психофізіологічний стан у спортсменів високої кваліфікації. Фізичне виховання в контексті сучасної освіти : матеріали XVI міжнародної наук.-метод. конф. (м. Київ, 17-18 червня 2021 р.) / За заг. ред. І.І.Вржесневського. Київ : НАУ, 2021. С. 148-150.

9. Russell G.W. Aggression in the Sports World: A Social Psychological Perspective, Oxford University Press, New York, 2008.

10. Tenenbaum G., Stewart, E., Singer, R.N., Duda, J. Aggression and violence in sport: An ISSP position stand. The Sport Psychologist. 2007. № 11. P. 1–7.

Гоголь Т.В., старший викладач

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕКЛАМИ У СПОРТІ ТА СПОРТИВНОМУ БІЗНЕСІ

Анотація. У статті визначено роль та значення реклами в спорті та спортивній індустрії. Охарактеризовано основні види реклами. Визначені головні вимоги до носіїв реклами в спорті та спотивному бізнесі.

Ключові слова: маркетинг, реклама, носії реклами, спорт, спортивний бізнес.

Постановка проблеми. Важливу роль у збереженні і зміцненні позицій фірми на ринку відграє реклама. Вона є найважливішою складовою комплексу маркетингових заходів та

Наукове видання

**ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ І РЕАБІЛІТАЦІЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Звітної наукової конференції викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету за 2024 рік, 16-17 травня 2024 р.

Випуск 15

Відповідальний за випуск: Кіндрат Вадим Кирилович

Укладачі: Кашуба Анатолій Анатолійович,
Гоголь Тетяна Василівна

Коректор: Ковальський Володимир В'ячеславович

У збірнику вміщено наукові праці вчених, аспірантів, вчителів-методистів, вчителів-новаторів, здобувачів вищої освіти галузі фізичної культури та спорту України

Збірник статей буде корисним для вчителів і викладачів фізичного виховання, спортсменів, усіх, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку фізичного виховання та спортивного тренування

Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти: Збірник наукових праць. Рівне: ГО СОМ-ЦЕНТР, 2024. Випуск 15. 319с.

Видруковано за підтримки громадської організації «СОМ-ЦЕНТР»